

17. Терещенко Л.К. Правовой режим информации: дис. ... д-ра... юрид. наук : 12.00.14 / Л.К. Терещенко. – К., 2011. – 415 с.

18. Мандзюк О.А. Правовой режим податкової інформації в Україні : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / О.А. Мандзюк. – Запоріжжя, 2014. – 19 с.

19. Ефремов А.А. Информация как объект интеллектуальной собственности. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // www/info.law.hut.ru/works/.

20. Савельев Д.А. Информация и интеллектуальная собственность как объекты гражданского права. – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // www.law.agava.ru/inf-pravo/works/.

КАЙДАШЕВ Р. П.,

кандидат юридичних наук, докторант
(Міжрегіональна академія
управління персоналом)

УДК 342.95

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА СТРУКТУРИ АПЕЛЯЦІЙНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

У статті з'ясовано зміст процесуальної діяльності адміністративного суду апеляційної інстанції при розгляді апеляційної скарги. Висвітлено структуру апеляційного провадження в адміністративному судочинстві України. Зроблено висновок, що стадії адміністративного судового процесу можна визначити як частину процесуальної діяльності суду, яка призначена для вирішення самостійного процесуального завдання на певному етапі його розвитку.

Ключові слова: адміністративне судочинство, апеляційне провадження, стадії адміністративного судового процесу.

В статье установлено содержание процессуальной деятельности административного суда апелляционной инстанции при рассмотрении апелляционной жалобы. Определена структура апелляционного производства в административном судопроизводстве Украины. Сделан вывод, что стадии административного процесса можно определить как часть процессуальной деятельности суда, которая предназначена для решения самостоятельных процессуальных задач на определенном этапе его развития.

Ключевые слова: административное судопроизводство, апелляционное производство, стадии административного процесса.

The article revealed content of procedural administrative court of appeal in considering appeal. Deals with structure of appeal proceedings in administrative courts of Ukraine. The comparative analysis of civil and administrative litigation, highlighted common features.

Key words: administrative proceedings, appeal proceedings, stage of administrative process.

Вступ. Практика діяльності апеляційних адміністративних судів свідчить про існування проблем у правозастосуванні, умовами виникнення яких є не лише колізії чинного процесуального законодавства, а й питання організаційного характеру. Так, у постанові Верховного Суду України від 3 квітня 2009 р. № 7 «Про стан здійснення судочинства адміністративними судами» було зазначено про типові випадки порушень строків передачі та порядку черговості передачі апеляційних скарг, численні випадки допущення істотних помилок у застосуванні норм матеріального та процесуального права, неправильного та неоднакового застосування законодавства, неврахування судової практики Верховного Суду України при вирішенні більшості категорій справ, порушення визначеної законом процедури розгляду справ, порядку складання та оформлення процесуальних документів [1].

Викладене вище викликає необхідність підвищення ефективності процедур здійснення перегляду судового рішення адміністративними судами України, удосконалення їх процесуальної регламентації.

Проблемам становлення та розвитку адміністративного судочинства, адміністративної юстиції в Україні було присвячено праці багатьох учених-адміністративістів, зокрема В.Б. Авер'янова, Т.О. Коломоєць, О.М. Бандурки, В.М. Бевзенка, І.П. Голосніченка, О.В. Кузьменко, Р.С. Мельника, О.І. Миколенка, А.С. Васильєва, О.М. Пасенюка, В.С. Стефанюка, С.В. Ківалова, С.Г. Стеценка, Р.О. Куйбіди та ін. Однак питання дослідження процесуального порядку перегляду судових рішень судом апеляційної інстанції в адміністративному судочинстві України в цих працях висвітлюється фрагментарно.

Постановка завдання. Метою написання статті є з'ясування змісту процесуальної діяльності адміністративного суду апеляційної інстанції при розгляді апеляційної скарги, висвітлення структури апеляційного провадження в адміністративному судочинстві України.

Результати дослідження. У контексті необхідності посилення додаткових гарантій законності захисту прав, свобод, законних інтересів громадян, прав та інтересів юридичних осіб особливого значення набувають міжнародні стандарти у галузі судочинства, якими передбачено модель ефективного судового захисту. В цьому аспекті варто згадати Рекомендацію № R(84)5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо принципів цивільного судочинства, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя, Рекомендацію № R(95)5 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо запровадження та покращення функціонування систем і процедур оскарження по цивільних і господарських справах, Рекомендацію № R(2000)2 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо повторного розгляду або поновлення провадження у певних справах на національному рівні після прийняття рішень Європейським судом із прав людини. Знаковою з позицій перспектив запровадження у національне законодавство можна назвати Рекомендацію Rec (2004)6 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо вдосконалення національних засобів правового захисту [2, с. 300–319].

КАСУ закріплює специфічну конструкцію адміністративного судочинства на рівні диференціації судових проваджень, які визначають предметну характеристику адміністративного судочинства, і за своїм змістом, складом характеризуються особливостями процесуальних правовідносин та їх елементів, особливостями процесуального доказування та документальним оформленням результатів розгляду справи і особливими функціями актів судової влади.

Традиційно адміністративний процес характеризується у структурному плані не лише через судові провадження, але й через стадії адміністративного судочинства, які відображають просторові характеристики судової діяльності і процесуальної діяльності всіх учасників адміністративного судочинства.

У цивільному процесі пропонується виділяти такі стадії:

- 1) подання заяви до суду (ст. 118 ЦПК), на якій можуть мати місце такі ускладнення:
  - залишення заяви без руху (ч. 2 ст. 121 ЦПК);
  - повернення заяви (ч. 3 ст. 121 ЦПК);
- 2) відкриття провадження у справі (ст. 122 ЦПК);

3) провадження у справі до судового розгляду (глава 3 ЦПК), яка поділяється на дві підстадії:

- попереднє судове засідання (ст. 130 ЦПК);
- підготовка справи до судового розгляду (ч. 6 ст. 130 ЦПК);

4) судовий розгляд (глава 4, ст. 157–196 ЦПК), який закінчується ухваленням судового рішення;

5) звернення судового рішення до виконання [3, с. 58].

В іншому випадку виділяються такі стадії:

- провадження в суді першої інстанції (від порушення справи до винесення рішення чи іншої заключної постанови);
- провадження в суді другої інстанції (оскарження і перегляд рішень і ухвал, які не вступили в законну силу – апеляційне чи касаційне провадження);
- провадження по перегляду рішень, ухвал і постанов у порядку нагляду;
- провадження по перегляду рішень, ухвал і постанов за нововиявленими обставинами;
- виконавче провадження [4, с. 48].

Як правильно зазначає В.В. Комаров, що, як видно, наведені точки зору, незважаючи на певну єдність родових ознак у визначеннях процесуальних стадій, призводять до різних висновків щодо їх номінації. Якщо у першому випадку в цілому не заперечується не лише понятійна, але й фактична автономність стадій, то у другому – стадії ототожнюються з процесуальними провадженнями. Ці точки зору відбивають достатньо сталі погляди на поняття та структуру стадій цивільного процесу, які склалися у процесуальній теорії. Разом із тим очевидно, що теоретичний та практичний смисли стадійності цивільного судочинства розуміються по-різному, і головне, що слід підкреслити, – науковці в основному змішують стадії з провадженнями цивільного судочинства. У структурі цивільного судочинства, як комплексній системі провадження цивільного судочинства та стадії, мають самостійне значення, і їх не можна ототожнювати [5, с. 48].

Якщо звернутися до надбань науки адміністративного права, то також не можна не звернути увагу на різні підходи щодо структури та стадій адміністративного судового процесу.

Наприклад, науковцями стадії провадження поділяються за ознакою систематизації відповідних процесуальних дій в окремих структурних складових КАС України: 1) підготовчий розгляд позовного звернення; 2) попередній розгляд справи; 3) остаточний розгляд справи та прийняття рішення [6, с. 325]. Аналогічними за змістом стадіями названі також: 1) звернення до адміністративного суду та відкриття провадження в адміністративній справі; 2) підготовче провадження; 3) судовий розгляд справи та прийняття рішення. Дії, пов'язані зі зверненням до адміністративного суду та відкриттям провадження в адміністративній справі, регламентовані нормами гл. 1 розд. III КАС України. Підготовче провадження визначене нормами гл. 2 розд. у III КАС України. Процесуальні дії, пов'язані із судовим розглядом справи, визначені у гл. 3, 6 розд. III КАС України. Причому, у гл. 6 розд. III КАС України визначено окремі особливості судового розгляду адміністративної справи. Процесуальним діям, пов'язаним із прийняттям рішення судом першої інстанції, присвячені норми гл. 4, 5 розд. III КАС України [7, с. 124–125].

Автори навчального посібника «Основи адміністративного судочинства в Україні», підготовленого у 2008 р. [7, с. 19–21], виокремлюють такі стадії адміністративного судочинства:

- 1) розгляд і вирішення справи по суті;
- 2) перевірка законності й обґрунтованості прийнятого рішення;
- 3) звернення рішення до виконання.

Наприклад, П.В. Вовк вважає, що структуру судового адміністративного процесу становлять такі три стадії:

- 1) розгляд і вирішення справи по суті;
- 2) перевірка законності й обґрунтованості прийнятого рішення;
- 3) звернення рішення до виконання.

У межах кожної із стадій доцільно виділити такі три етапи:

- 1) відкриття провадження;
- 2) підготовки до розгляду справи;
- 3) вирішення справи [8, с. 101].

Не можна погодитися з автором такої систематизації, адже вирішення справи і прийняття рішення по справі відбувається у різних процесуальних формах. Кожна процесуальна дія щодо судового розгляду справи та винесення рішення має свою мету та завдання, суб'єктів тощо. На нашу думку, ці процесуальні стадії не можна об'єднувати.

У Рекомендації № R(84)5 наведено дев'ять принципів цивільного провадження, спрямованих на вдосконалення функціонування правосуддя. Серед них на першому місці визначено положення про те, що судові провадження, зазвичай, має складатися не більш ніж з двох судових засідань, де на першому засіданні проводиться попереднє слухання, а в ході другого засідання можуть представлятись докази, заслухуватись аргументи сторін і, якщо це можливо, виносяться рішення [9, с. 300–319].

Вказані міжнародні стандарти у галузі цивільного судочинства наведені з метою встановлення напрямків вдосконалення правового регулювання процедур апеляційного провадження. Проте їх впровадження має бути здійснене з урахуванням особливостей, передбачених КАСУ.

В цьому аспекті цілком слушними є наукові погляди В.В. Комарова, який вважає, що у структурі цивільного судочинства, оскільки цивільне судочинство є формою захисту суб'єктивних прав, свобод та інтересів, доречно виокремлювати процесуальні стадії і логічного, і функціонального характеру. Стадії логічного та функціонального характеру по суті характеризують цивільне судочинство з точки зору того, що цивільне судочинство, як певна організаційно-правова форма здійснення судової влади і правосуддя у цивільних справах, розглядатиметься як різновид правозастосування, що здійснюється судом, та як процедура розгляду цивільної справи (процесуальна діяльність), що забезпечує систему процесуальних гарантій та право на справедливий судовий розгляд [10, с. 48].

Що стосується стадій логічного характеру, то вони складають алгоритм судового правозастосування і становлять органічну єдність встановлення фактичних обставин цивільної справи, вибору й аналізу норм права, що підлягають застосуванню, ухвалення судового акту по застосуванню норм процесуального чи матеріального права. Що стосується стадій функціонального характеру, то вони можливі тільки в рамках конкретних проваджень цивільного судочинства, і характеризують алгоритми процесуальної діяльності не як одноактні дії суду чи окремого учасника цивільного судочинства, а як генералізовані сукупності їхніх процесуальних дій у комплекси, спрямовані на порушення цивільної справи, підготовку справи до судового розгляду, судовий розгляд і ухвалення судового рішення [11].

Данні твердження цілком підходять до систематизації стадій адміністративного судового процесу. Стадію адміністративного судового процесу можна визначити, на нашу думку, як частину процесуальної діяльності суду, яка призначена для вирішення самостійного процесуального завдання на певному етапі його розвитку. Стадія адміністративного судочинства має включати такі елементи правозастосування, як порушення адміністративної справи, підготовка адміністративної справи до судового розгляду; судовий розгляд адміністративної справи і винесення рішення по справі.

Ефективність апеляційного провадження залежить від належної процедури розгляду. Справа розглядається апеляційним судом за правилами, встановленими для розгляду справи судом першої інстанції, з винятками і доповненнями. Ці винятки і доповнення передбачені у Розділі 4 Глави 1 «Апеляційне провадження» КАСУ.

Розгляд справи є основним елементом апеляційного провадження та здійснюється у формі перевірки законності й обґрунтованості судового рішення фактично через повторний розгляд справи. Розгляд справи в суді апеляційної інстанції здійснюється у відповідній процесуальній формі в судовому засіданні, яке складається з чотирьох частин: підготовка, з'ясування обставин і перевірка їх доказами, судових дебатів, ухвалення та оголошення рішення чи ухвали.

Отже, розгляд справи в адміністративному суді апеляційної інстанції згідно зі ст. 196 КАСУ відбувається за правилами розгляду справи судом першої інстанції. Однак слід також враховувати, що розгляд адміністративної справи в апеляційному суді має також підпорядковуватися правилам розгляду, встановленим у Розділі 4 Глави 1 «Апеляційне провадження» КАСУ. Мова йдеться про особливості оцінки доказів і їх дослідження, меж перегляду апеляційної скарги тощо.

Так, однією з особливостей розгляду адміністративних справ судом апеляційної інстанції є вузька направленість судового процесу, адже згідно зі ст. 195 КАСУ Суд апеляційної інстанції переглядає судові рішення суду першої інстанції в межах апеляційної скарги. Суд апеляційної інстанції не може розглядати позовні вимоги, що не були заявлені в суді першої інстанції.

Висновок. Апеляційне провадження, як функціональна стадія адміністративного судового процесу, включає в себе такі складові, а саме: порушення апеляційного провадження; підготовка справи до судового розгляду; судовий розгляд справи та винесення рішення. Стадійність апеляційного провадження визначена законодавчо, а саме, положеннями КАСУ, і відповідний порядок переходу від однієї стадії до іншої не може бути порушений. Так, аналіз КАСУ дозволяє виокремити такі стадії апеляційного провадження:

- 1) відкриття апеляційного провадження (ст. ст. 188–189 КАСУ);
- 2) підготовка справи до судового розгляду (ст. 190–194 КАСУ);
- 3) судовий розгляд апеляційної скарги по суті (ст. ст. 195–197 КАСУ);
- 4) винесення рішення по справі (ст. ст. 198–209 КАСУ).

На нашу думку, цими стадіями охоплено всі процесуальні дії, пов'язані з переглядом судового рішення адміністративним судом апеляційної інстанції.

Список використаних джерел:

1. Про стан здійснення судочинства адміністративними судами постановою Пленуму Верховного Суду України № 7 від 03.04.2009 р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0007700-09>.
2. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. – К.: Істина, 2010. – 488 с.
3. Цивільний процес України: Академічний курс: [Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл.] / За ред. С.Я. Фурси]. – К.: Вид. Фурса С.Я.; КНТ, 2009. – 425 с.
4. Гражданское процессуальное право: Учебник / С.А. Алехина, В.В. Блажеев и др. // Под ред. М.С. Шакарян. – М.: ТК Велби, Проспект, 2004. – 378 с.
5. Комаров В.В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України / В.В. Комаров. – Х.: Право, 2012. – 624 с.
6. Кузьменко О.В. Адміністративно-процесуальне право України: підруч. / О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржій; [за ред. О.В. Кузьменко]. – К.: Атіка, 2007. – 416 с.
7. Основи адміністративного судочинства в Україні / [Рябченко О.П., Бутенко В.І., Ясинок М.М. та ін.]. – Суми: Вид-во «МакДен», 2008. – 200 с.
8. Вовк П.В. Захист прав, свобод та інтересів громадян в адміністративному суді першої інстанції / дис. к. ю. н. // 12.00.07 – Одеса, 2009. – 200 с.
9. Міжнародні стандарти у сфері судочинства. – К.: Істина, 2010. – 488 с.
10. Комаров В.В. Цивільне процесуальне законодавство у динаміці розвитку та практиці Верховного Суду України / В.В. Комаров. – Х.: Право, 2012. – 624 с.
11. Гусаров К.В. Інстанційний перегляд судових рішень у цивільному процесі: дис. док-ра юрид. наук. 12.00.03. – цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право / К.В. Гусаров – Харків, 2011. – 431 с.

